

EL EMPLEO DEL TIEMPO

Laurent Cantet

Curs 2003-2004

Sinopsi

Vincent Renault sembla feliç anant d'un lloc a un altre per assistir a reunions de negocis i passant gairebé tota la setmana fora de casa per motius laborals. Parla molt poc del seu treball amb Muriel, la seva esposa, i els seus tres fills. Però en realitat la vida professional de Vincent és una ficció: no ha estat capaç de dir a la seva família ni als seus amics que fa diverses setmanes que va perdre el seu lloc de treball.

Objectius pedagògics

- Proposem la visió de *El empleo del tiempo* com una inquietant reflexió sobre el treball i sobre el paper que aquest té en les nostres vides. A partir d'una història basada en fets reals, el director Laurent Cantet realitza el retrat d'un home que, mentida rere mentida però sense ànim de fer mal a ningú, intenta desenvolupar la seva vida al marge del marc social establert, fent creure als seus amics i familiars que és la persona que ells volen que sigui.
- Destaquem el fet que el film en cap moment jutja l'actitud del protagonista, mostrant la seva vida amb un estil fred i distant que contribueix a posar de manifest la fredor en les relacions humanes i interpersonals i el pes excessiu que de vegades el treball, associat amb el triomf social, té en les nostres vides. La pel·lícula tampoc renuncia a una determinada atmosfera d'intriga i suspens que no busca la identificació amb el protagonista però sí la implicació emocional amb la seva odissea suïcida. Una de les principals característiques de la pel·lícula, en la nostra opinió, és el fet que no comenta ni subratlla, sinó que il·lustra i intenta comprendre el personatge protagonista.

GUIA DIDÀCTICA - SECUNDÀRIA

Títol original: *L'emploi du temps*

Director: Laurent Cantet

Producció: Caroline Benjo (França, 2001)

Guió: Robin Campillo i Laurent Cantet

Fotografia: Pierre Milon

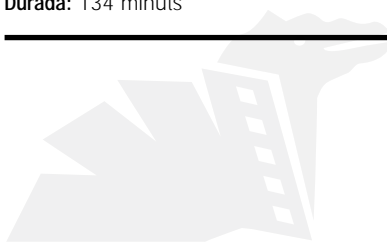
Direcció artística: Romain Denis

Música: Jocelyn Pook

Muntatge: Robin Campillo i Stéphanie Léger

Interpretació: Aurélien Recoing (Vincent Renault), Karin Viard (Muriel Renault), Serge Livrozet (Jean-Michel), Jean-Pierre Mangeot (Sr. Renault), Monique Mangeot (Sra. Renault), Nicolas Kalsch (Julien), Marie Cantet (Alice), Félix Cantet (Félix)

Durada: 134 minuts

Una nova geografia emocional

El empleo del tiempo comença amb un llarg pla de Vincent Renault (Aurélien Recoing), endormiscat al seient del seu cotxe en una àrea de descans d'una autopista, recargolat dins d'un abric gruixut. Es comença a fer de dia i, a través dels vidres entelats del vehicle, veiem un grup de nens que baixen d'un autobús. Vincent es desperta, surt del cotxe i camina entre ells sense rumb, amb la mirada perduda. Fa tres mesos que ha perdut la feina, però la seva família no ho sap: cada dia segueix la mateixa rutina (s'aixeca aviat al matí, agafa el cotxe per fer un viatge de negocis, truca a casa per avisar que arribarà més tard del que tenia previst i que no l'esperin per sopar...), com si tingués un treball d'alta responsabilitat. Passa moltes hores, fins i tot dies sencers, fora de casa, conduint per autopistes i carreteres secundàries, dormint en àrees de servei i pàrquings, buscant la manera d'omplir el temps. A través del telèfon mòbil, parla amb la seva dona, Muriel (Karin Viard), des dels llocs més insospitats, fent-li creure que està a punt d'entrar en una reunió, esperant un client molt important o parlant amb els seus companys de feina sobre l'estratègia que han de seguir en un assumpte determi-

nat. Passa molt poques hores a casa amb la seva dona i els seus fills, el temps just per explicar-los que està a punt d'aconseguir una nova feina a Ginebra com a funcionari de les Nacions Unides: més hores fora de casa, més temps perdut al volant del seu cotxe, més nits fora de casa. Res comparat amb el prestigi social que comporta un triomf laboral tan important, que fa sentir orgullosa la seva família, i, més especialment, els seus pares (Pierre Mangeot i Monique Mangeot).

Per poder subsistir, Vincent es veu obligat a idear ficticis negocis bancaris amb què enreda amics i coneguts –fins i tot el seu pare, amb l'excusa de comprar un apartament a Ginebra per a la nova feina–, estafant-los importants sumes de diners que després utilitza per pagar les seves despeses, i fins i tot per canviar de cotxe. En una de les seves llargues travessies cap a enlloc, Vincent coneix Jean-Michel (Serge Livrozet), un contrabandista de rellotges i altres objectes de luxe, amb qui l'unirà una estranya amistat.

Segona pel·lícula del director francès Laurent Cantet després de *Recursos humanos* (*Ressources humaines*, 1999), *El empleo del tiempo* s'inspira llunyana-ment en el cas real de Jean-Claude Romand, un home que durant divuit anys va enganyar tots els seus familiars i amics fent-los creure que tenia un treball de funcionari en la Organització Mundial de la Salut. Romand, de fet, no havia tingut cap treball conegut i ni tan sols havia acabat els estudis de Medicina. La seva primera mentida va ser no reconèixer davant els seus pares que no s'havia presentat als exàmens de segon curs; vivia dels diners que amics i coneguts li deixaven perquè els col·loqués a Suïssa al 18% d'interès. Un dia de gener de 1993, cansat de fingir i de mentir, de ser qui en realitat no era, aterrit per haver construït una ficció per no ser capaç d'assumir el seu fracàs laboral davant els seus pares, la seva dona i els seus fills, va assassinar tota la seva família, va cremar la seva casa i va intentar suïcidar-se ingerint somnífers. Va quedar en estat de coma, però finalment va sobreviure i va ser processat i condemnat a vint-i-dos anys de presó.

A partir del seu cas, l'any 2000 l'escriptor Emmanuelle Carrère va escriure la novel·la *El adver-*

sario (publicada en català per Empúries i en castellà per Anagrama), de la qual, paral·lelament al film de Cantet, la directora Nicole Garcia va realitzar una adaptació a la gran pantalla d'identíc titol i amb Daniel Auteuil de protagonista. *El empleo del tiempo*, escrita mesos abans de l'aparició de la novel·la, coincideix només tangencialment amb el cas Romand: el personatge protagonista és el mateix, però Cantet redueix l'arc temporal de la seva impostura a poc més de tres mesos, canvi fonamental que li permet no només accelerar els esdeveniments sinó també construir una trama absolutament plausible i creïble, alhora que planteja interrogants tan o més inquietants i suggeridors que els reals. Si la mentida de Romand era una forma de protecció davant dels seus familiars i amics, la recreació de la vida que li agradaria però que no pot viure, l'actitud de Vincent al llarg de la pel·lícula resulta molt més ambigua, fins i tot inquietant: les inacabables hores que passa fora de casa en un treball inventat s'acaben convertint en una vida alternativa en què se sent més còmode i realitzat que en un treball convencional. «Crec que el que interessa de Romand és la seva dimensió monstruosa, mentre que Vincent no té res de monstruós, és molt més humà. Resulta complicat poder identificar-se amb algú que al final de la seva història va matar els seus fills, com va fer Romand. En canvi, Vincent no fa res tan excepcional, retorna a la normalitat. Tot i que per mi aquest retorn és un suïcidi». (a 1)

Vincent se sent molt més còmode passant la nit al cotxe que a casa seva, una llar familiar mostrada pel director francès de manera freda, amb l'ombra amenaçant dels pares, per a qui l'èxit i la felicitat personal van indissolublement lligats al triomf laboral: «Al llarg de les jornades, nosaltres som l'home que el treball fa de nosaltres. I, a més, ens tornem l'home que a partir d'aquest treball el nostre medi social espera que siguem, ens veiem confinats a aquest paper. Per això m'ha interessat centrar-me en Vincent, que va més lluny que ningú en aquest procés d'estranyament». Per Cantet, «se'ns fa desenvolupar un paper en què una persona deixa de ser ella mateixa i és, abans de res, la seva professió». Amb distància i respecte, sense jutjar en cap moment l'actitud ni la manera de fer del(s) personatge(s), la càmera de Cantet retrata amb mestria l'absurd i monòton dia a dia del protagonista, la

seva actitud fins a cert punt infantil, relacionant-lo estretament amb l'entorn impersonal i fred en què ha escollit viure. El seu cotxe, el telèfon mòbil, les àrees de servei fosques i desertes, els pàrquings buits, els impersonals salons d'hotels i bars de carretera, es constitueixen en una mena de nova geografia emocional que, al final, esdevé fins i tot familiar per als espectadors i espectadores, estranyament identificats amb l'odissea impossible del protagonista. En alguns moments, Vincent és com una espècie de fantasma, un ésser invisible i insignificant, com reflecteix l'escena, una de les millors del film, en què passeja tranquil·lament per un edifici d'oficines de Ginebra de grans vidrieres i espais oberts, xopant-se de la seva atmosfera freda i gairebé irreal. En comparació, la casa en què viu amb la seva dona i els seus fills, que hauria de ser acollidora, es rebel·la com un escenari impersonal, fins i tot agressiu, malgrat que el protagonista no es qüestiona en cap moment l'amor i els llaços profunds que l'uneixen amb la seva família: la seva mentida el distància del seu fill més gran, que és el que més nota l'absència del seu pare, el que més el necessita; de la mateixa manera, Vincent tampoc és capaç d'enganyar i estafar els amics que veritablement aprecia.

A diferència de Romand, Vincent sembla tenir molta més por al fet de tornar a treballar, de recuperar la vida normal, de ser la persona que el seu entorn familiar espera que sigui, que no pas del fet que es descobreixi la seva mentida. Per això, Cantet adopta una estructura que s'apropa, en determinats moments, al suspens i a la intriga. A mesura que avança el metratge, l'espectador està cada vegada més pendent de la trama, esperant el moment de la resolució dels problemes plantejats: «Jo penso que la vida de Vincent no es repetitiva. És una vida plena i, malgrat les seves mentides, viscuda autènticament». De fet, el mateix Vincent explica a Jean-Michel que la seva antiga feina l'obligava a recórrer grans distàncies amb el cotxe, però un dia, en comptes d'anar a una reunió, es va quedar al seu cotxe i va seguir conduint. Va tornar a fer el mateix alguns dies més fins que va ser acomiadat. L'acomiadament marca l'inici d'una aventura inesperada que es veu obligat a inventar dia a dia, una aventura cada vegada més allunyada de la realitat. Molts dels temes presents a *Recursos humanos*, com la relació entre el pare i el fill, la situació labo-

ral, el lloc d'una persona en el món i la soledat davant del grup –“Quin és el teu lloc en el món?”–, era la pregunta que tancava l'òpera prima del cineasta francès–, tornen a estar presents a *El empleo del tiempo*, però contemplats des d'una perspectiva sensiblement nova i diferent; per Cantet, Vincent podria ser el germà gran de Frank (Jalil Lespert), l'home jove que torna a la seva petita ciutat natal després d'haver acabat els seus estudis a París per integrar-se a la direcció de l'empresa en què el seu pare ha treballat tota la seva vida, i que es veu implicat en l'acomiadament de diversos treballadors, entre ells el del seu pare, per l'aplicació de la jornada de trenta-cinc hores.

Resulta perfectament lògic, així, el metafòric final ideat per Cantet i el guionista Robin Campillo, deliberadament allunyat de la realitat –com un terrible malson–, però més contundent encara que el tràgic final del cas Romand: Vincent, recuperat de nou per a la vida laboral, curat de la seva malaltia, assisteix amb el rostre impassible a una entrevista de feina per a un càrrec d'alta responsabilitat que, gràcies a la intervenció del seu pare, sembla que ja és seu. Sota el seu aparent optimisme, aquest final visualitza a la perfecció no només la impossibilitat de viure una vida alternativa, d'escapar del camí marcat a través de la mentida i la falsedat, sinó també el terrible pes que la feina, associada al triomf social i a l'èxit personal, té en les nostres vides. Realment, treballar és l'única manera de viure? L'èxit laboral i el reconeixement del nostre entorn més immediat és el millor premi que podem obtenir en la vida?

(a 1) Les declaracions de Laurent Cantet procedeixen de la entrevista realitzada per Alexandre D'Averc, publicada a la revista *Scope*, núm. 9, Barcelona, juliol-agost de 2002, pàg. 10–11.

Proposta d'activitats

- Debat a classe al voltant d'alguns dels temes i de les idees presents a la pel·lícula: treball i triomf social, mentida, possibilitat de desenvolupar una vida al marge del marc social establert, relació pares-fills, etc.
- Estudiar el paper que el treball té en les nostres vides a partir de l'argument de la pel·lícula.
- Anàlisi dels personatges principals, destacant-ne les conviccions (o la falta d'escrúpols), les motivacions, les pors i les actituds en relació amb el desenvolupament de l'acció.
- Analitzar i valorar l'estructura narrativa del film, que adopta una atmosfera d'intriga i suspens perquè els espectadors i espectadores s'impliquin emocionalment en la trama i converteix Vincent en espectador de la seva pròpia vida.
- Fer una comparació entre la pel·lícula de Laurent Cantet i altres textos i films de temàtica i característiques similars, com *El adversario* o *La vida de nadie*, buscant les principals idees, les semblances i les diferències que s'hi poden establir.
- Aproximació a la figura del cineasta francès Laurent Cantet, analitzant els punts de contacte i les semblances i les diferències que s'estableixen entre *El empleo del tiempo* i la seva primera pel·lícula, *Recursos humanos*.

Preguntes per al debat

- El treball té un pes excessiu en les nostres vides?
- A la feina i en el nostre entorn familiar som nosaltres mateixos o interpretem el paper que la nostra família i els nostres amics esperen de nosaltres?
- Es pot desenvolupar una manera de viure alternativa, al marge del marc social i de les obligacions laborals, humanes i familiars del dia a dia?

- *El empleo del tiempo* planteja la possibilitat que un home enganyi la seva família i els seus amics durant diverses setmanes, fent veure que no ha perdut la seva feina i buscant desesperadament la manera que les seves mentides no siguin descobertes. Creus que la història està tractada de manera realista? Creus que la distància i l'objectivitat amb què el director filma els personatges i les diferents situacions de la trama serveixen per donar més rellevància al dramatisme i a la intriga del film? T'has sentit identificat amb algunes de les situacions descrites a la pel·lícula?

- L'actitud i el comportament de Vincent s'acaben constituint en una manera alternativa de vida, al marge del marc social i de les obligacions laborals, humanes i familiars del dia a dia. Creus que és possible desenvolupar un tipus de vida alternatiu com aquest? Per què? Com reaccionaries si et trobessis en una situació semblant?

- En relació amb el personatge de Vincent, el director Laurent Cantet afirma: «Al llarg de les jornades, nosaltres som l'home que el treball fa de nosaltres. I, a més, ens tornem l'home que a partir d'aquest treball el nostre medi social espera que siguem, ens veiem confinats a aquest paper». Segons el cineasta francès, «se'ns fa desenvolupar un paper en què una persona deixa de ser ella mateixa i és, abans de res, la seva professió». Estàs d'acord amb aquestes afirmacions? Estudia i valora el paper que el treball té en les vides de les persones, analitzant-ne tant els aspectes positius com els negatius.

- L'únic personatge que sembla comprendre Vincent és el contrabandista i traficant Jean-Michael, amb qui establirà una estranya relació d'amistat. Creus que aquests dos personatges tenen algun punt en comú? Per què? Enumera i comenta les principals semblances i les diferències que s'estableixen entre tots dos.

- Fent un balanç del que passa a la pel·lícula des del principi fins al final, a quina conclusió arribes? Què ens vol explicar Laurent Cantet amb aquesta història? Creus que la història podria haver acabat d'una altra manera? Per què?

Sinopsi

Vincent Renault sembla feliç anant d'un lloc a un altre per assistir a reunions de negocis i passant gairebé tota la setmana fora de casa per motius laborals. Parla molt poc del seu treball amb Muriel, la seva esposa, i els seus tres fills. Però en realitat la vida professional de Vincent és una ficció: no ha estat capaç de dir a la seva família ni als seus amics que fa diverses setmanes que va perdre el seu lloc de treball.

PROGRAMA DE MÀ - SECUNDÀRIA**Títol original:** *L'emploi du temps***Director:** Laurent Cantet**Producció:** Caroline Benjo (França, 2001)**Guió:** Robin Campillo i Laurent Cantet**Fotografia:** Pierre Milon**Direcció artística:** Romain Denis**Música:** Jocelyn Pook**Muntatge:** Robin Campillo i Stéphanie Léger**Interpretació:** Aurélien Recoing (Vincent Renault), Karin Viard (Muriel Renault), Serge Livrozet (Jean-Michel), Jean-Pierre Mangeot (Sr. Renault), Monique Mangeot (Sra. Renault), Nicolas Kalsch (Julien), Marie Cantet (Alice), Félix Cantet (Félix)**Durada:** 134 minuts

Una nova geografia emocional

Després de la seva primera pel·lícula, *Recursos humanos* (*Ressources humaines*, 1999), el director francès Laurent Cantet segueix explorant amb *El empleo del tiempo* els efectes devastadors de la societat moderna i mecanitzada sobre la personalitat i el comportament de les persones. Un món competitiu i agressiu en què el treball apareix estretament relacionat amb el triomf i la posició social i en què molt poques persones semblen estar preparades per afrontar la derrota. Vincent Renault, el protagonista del film, és un home que estima la seva dona i els seus fills, incapaç de fer mal de veritat a la seva gent, desbordat per les circumstàncies en un món en què importa molt més guardar les aparences i interpretar un paper que dir la veritat i intentar ser un mateix. Acomiadat de la seva feina, ha estat incapaç d'explicar la veritat als seus amics i familiars i ha continuat actuant com si res no hagués passat: mentida rere mentida, s'ha vist abocat a una vida buida i solitària en àrees de servei i cafeteries, conduint sense rumb per autopistes grises i carreteres inacabables. A través del telèfon mòbil, parla amb la seva dona Muriel des dels llocs més insospitats, fent-li creure que està a punt d'entrar en una reunió, esperant un client molt important o parlant amb els seus companys de feina sobre l'estratègia

que han de seguir en un assumpte determinat... Sense amics i sense ningú en qui poder confiar, Vincent busca la seva pròpia identitat en una odissea pràcticament suïcida que de mica en mica el va portant a un carreró sense sortida.

La pel·lícula no explica en cap moment les veritables motivacions que l'han portat a enganyar la seva família, ni jutja tampoc el seu comportament ni la seva actitud, que s'acaben constituint en una manera alternativa de vida, al marge del marc social i de les obligacions laborals, humanes i familiars del dia a dia. Convertit en un simple espectador mut de la seva pròpia vida, Vincent, de fet, és com una espècie de fantasma. El cineasta francès Laurent Cantet parteix d'una història real que va commocionar la societat francesa de principis dels anys noranta –el cas de Jean-Claude Romand, que el gener de 1993 va matar la seva família després d'haver-los tingut enganyats durant divuit anys amb una feina que no existia– per construir un relat fred i distant que posa de manifest no només el pes de vegades excessiu que el treball té en les vides de les persones sinó també la fredor i la incomunicació en les relacions humanes i personals. *El empleo del tiempo* coincideix només tangencialment amb el cas Romand, portat a la gran pantalla per Nicole Garcia en el film *El adversario*: el personatge protagonista és el

mateix, però Cantet redueix l'arc temporal de la seva impostura a poc més de tres mesos, canvi fonamental que li permet no només accelerar els esdeveniments sinó també construir una trama absolutament plausible i creïble, alhora que planteja interrogants tan o més inquietants i suggeridors que els reals. Si la mentida de Romand era una forma de protecció davant dels seus familiars i amics, la recreació de la vida que li agradaria però que no pot viure, l'actitud de Vincent al llarg de la pel·lícula resulta molt més ambigua, fins i tot inquietant: les inacabables hores que passa fora de casa en un treball inventat s'acaben convertint en una vida alternativa en què se sent més còmode i realitzat que en un treball convencional.

El director: Laurent Cantet

Nascut a Melle, Baixa Saxònia, l'any 1961, Laurent Cantet és un dels directors més reconeguts i compromesos del cinema francès actual. Graduat a la Escola de Cinematografia de l'IDHEC de París, els seus primers curtmetratges –*Tous a la manif* (1994) i *Jeux de plage* (1995)– van obtenir diversos premis i van ser aplaudits per la crítica especialitzada. La seva primera pel·lícula, *Recursos humanos* (1999), brillant radiografia dels conflictes de la classe treballadora francesa, va obtenir un gran èxit a França, amb multitud de premis, entre els quals destaquen el Cesar a la Millor Pel·lícula, el Premi al Millor Director Novell del Festival de Cinema de Sant Sebastià i el Premi Fassbinder al Descobriments de l'Any dels Premis Europeus de Cinema. Amb la seva segona incursió en la direcció, *El empleo del tiempo* (2001), va obtenir el Lleó d'Or del Festival de Venècia a la Millor Pel·lícula Europea de l'Any.

Opinions del director

«El meu personatge s'allunya de seguida del personatge real de Jean-Claude Romand, i, sobretot, de la seva dimensió monstruosa. Jo li volia donar la naturalesa més banal i comuna possible perquè cada espectador s'hi pogués identificar. Qui més qui menys, tots hem volgut canviar de vida».

Declaracions al diari *Avui*, 21 de juny de 2002

«*El empleo del tiempo* narra la història d'un fantàstic esforç escapista. Però la fugida de Vincent és molt ambigua, no vol que la seva vida canviï. Només desitja alliberar-se de les trampes socials i econòmiques. Opta per fabricar-se una posició insostenible, a mig camí entre la comoditat del reconeixement social de la classe mitjana (família, treball, diners) i un món més fosc en el qual es guanya la vida amb negocis molt poc clars. Des del guió fins al muntatge, el nostre objectiu va ser sempre crear una doble subjectivitat que convertís Vincent en el mentider més sincer, és un actor dins de la seva vida».

«Els temes de la relació entre pare i fill, o el de la situació laboral, ja estaven presents en els meus films anteriors, com també el tema del lloc d'una persona al món i de la seva solitud davant d'un grup. *El empleo del tiempo* pot contemplar-se com una continuació lògica de *Recursos humanos* [...]. M'agrada pensar que Vincent podria ser el germà gran del protagonista d'aquest film, Frank. Aquesta continuació permet un altre tipus d'exploració, una mirada més subjectiva, potser».

Del pressbook del film

Opinions de la crítica

«Amb un distanciament entre respectuós i entomològic, Cantet realitza un retrat de personatge que no sempre resulta fàcil de veure, però no perquè el director no sigui capaç d'explicar la seva història, sinó justament perquè és aquesta la que condueix inexorablement cap a la incomoditat. Aquests passos del protagonista per oficines en les quals no té res a fer; aquesta desesperació per trobar un sentit al seu no viure; les dues cares que intuïm sota la seva conducta acaben deixant un regust a desassossec molt difícil de descriure».

Mirito Torreiro, *El País*, 21 de juny de 2002

«*El empleo del tiempo* és una de les millors pel·lícules que s'han rodat sobre la dimensió social de la mentida en les relacions laborals com a forma de supervivència. Cantet observa que el treball és un joc de màscares. Un espai on l'economia depèn de fluxos fantasmagòrics, i on el poder s'ha convertit en una quimèrica representació. El treball ja no es basa en la producció sinó en la supervivència».

Ángel Quintana, *La Vanguardia*, 10 de juliol de 2002

Filmografia de Laurent Cantet

Curtmetratges: *Tous à la manif* (1994); *Jeux de plage* (1995). Migmetratge: *Les sanguinaires* (1998). Llargmetratges: *Recursos humanos* (1999); *El empleo del tiempo* (2001); *Vers le sud* (2004).